

KNJIŽEVNI ODRAZI I KULTURNA ZBIVANJA U SPLITU U DRUGOJ POLOVICI 19. STOLJEĆA

Nevenka Bezić-Božanić

Split i Dalmacija mnogo su očekivali od Hrvatsko-ugarske nagodbe godine 1868. čija je zadaća bila ujedinjenje Hrvatske, Dalmacije i Istre u okrilju austrijskog dijela carevine. No to je nažalost propalo, jer je sjeverna Hrvatska pripala Ugarskoj i time se opet razbilo povezivanje hrvatskih pokrajina. To je osobito bilo nepovoljno za Dalmaciju radi stalnih borbi između Hrvatske narodne stranke i autonomaša, koji su nastojali sve više odnarediti taj dio hrvatske zemlje nastojeći stalno svu vlast držati u svojim rukama. Međutim, u godinama što su nadolazile budila se postupno sve više narodna svijest i u Dalmaciji su jačale narodne stranke, a autonomaši pod sve većim pritiskom postajali slabiji.

Split je u drugu polovicu 19. stoljeća ušao gospodarski nerazvijen životareći od obrta, poljodjelstva, te nešto od ribarstva i trgovine bez prometnih veza sa zaleđem, a još više s većim europskim središtima, što je velikoj državi i odgovaralo, jer zbog toga Dalmacija nije bila sposobna sudjelovati u općim političkim zbivanjima i državnoj upravi. Sve je to išlo na ruku autonomašima s vječnom željom da se postupno pripoje Italiji, koja je pomagala svoje pravo na Istru i Dalmaciju kao sljednica propale Mletačke Republike. No, godine 1870. u Dalmatinskom saboru u Zadru autonomaši su izgubili na izborima u korist narodnjaka, što je u tom času poremetilo sve njihove planove. U tim godinama pomalo se mijenja struktura življa, sve veći broj domaćih školovanih ljudi zamjenjuje na raznim državnim službama, prosvjeti i zdravstvu strance, koje je državna uprava u Beču tijekom stoljeća nastojala sve više zaposliti u Dalmaciji.¹

Godine 1859. autonomaški gradonačelnik dr. Antonio Bajamonti izgradio je kazalište sred grada na Prokurativama u kojem su sve dok nije izgorjelo godine 1881. gostovale isključivo talijanske operne i glumačke družine. Tom svojom gestom Bajamonti je pokušao Splićanima nametnuti što više talijansku kulturu, pa i većina knjiga splitskih izdavača tiska se na talijanskom jeziku, a za izgradnju javnih građevina dovode se talijanski arhitekti. Na sve moguće načine nastoji se odnarediti hrvatska obala Jadrana.

No, splitska Realka i Klasična gimnazija imaju čvrstu narodnu jezgru, koja nakon žestokih okršaja, otpora i podvala uspijeva godine 1880. uvesti hrvatski kao nastavni jezik.² Buđenje narodne svijesti potaklo je utemeljenje više društava: bio je to godine 1873. »Slavenski napredak«, 1877. »Narodna glazba« i 1884. pjevačko društvo »Zvonimir«, koja su okupljala sve društvene slojeve od težaka do intelektualaca. U Napredkovoju čitaonici mogle su se naći uz one domaće i novine iz više europskih središta, održavala su se predavanja, djelovale manje kazališne amaterske družine,³ recitatori i pjevači, a posebno se vodila briga o mladeži.⁴

Na političkom polju sve se više razbuktavaju pripreme za općinske izbore, jedan od prvih zadataka bio je rušenje gradonačelnika Bajamontija i njegove autonomaške stranke, a uz razne nepravilnosti poslovanja još je tome bio uzrok »rasipničko upravljanje splitskom općinom«. Stoga je Namjesništvo u Zadru godine 1880. raspustilo općinu, a za komesara bio je postavljen Aleksandar Nallini. U srpnju godine 1882. održani su izbori i splitska općina konačno je dobila svoju hrvatsku vlast i prvog hrvatskog gradonačelnika u liku Dujma Rendića Miočevića. Od tada sjednice općinske uprave vode se isključivo na hrvatskom jeziku. Nakon pobjede Narodne stranke u Splitu, jedna po jedna dalmatinska općina uz manje ili veće poteškoće, prelaze pod upravu narodnjaka. Iako nemoćni, autonomaši čine razne ispade, pa čak dolazi i do tučnjava, skidanja i paljenja hrvatskih zastava, ometanja javnog reda, mira i slično.

Jedan od najznačajnijih poduhvata bilo je u to vrijeme izdavanje prvih splitskih novina na hrvatskom jeziku. Kako Split nije prije općinskih izbora imao svoje novine, godine 1880. zadarski »Narodni list« jednom tjedno objavljuje prilog pod nazivom »Split« s lokalnim vijestima. Godine 1883. počinje se tiskati u Splitu »Dražkov raboš« i sljedeće godine »Narod«,⁵ 1885. »Pučki list« i tada najbolje splitske novine od godine 1894. »Jedinstvo«, koje će 1905. primijeniti naziv u »Naše jedinstvo« i izlaziti do 1918. godine.⁶ Te novine izlazile su dva do tri puta tjedno, a osim općih političkih i gospodarskih priloga bilježe gradska kulturna

događanja, manje književne priloge i povijesne tekstove, osvrte na književna djela, obavijesti o izdanjima Matice hrvatske i tada Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Matica hrvatska imala je u tom vremenu veći broj članova i pretplatnika na svoja izdanja.

U međuvremenu u gradu se tiskalo više raznih povremenih glasila, časopisa, godišnjaka i slično, ovisno o pojedinim političkim strankama, mogućnostima izdavača ili zalaganjem pojedinaca. Primjerice u Splitu izlazi kao godišnjak *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* u izdanju Arheološkog muzeja od 1878. godine. Poslije *Vjesnika hrvatskog arheološkog društva* u Zagrebu, ovo je drugi najstariji arheološki časopis u našoj zemlji koji izlazi gotovo bez prekida više od sto dvadeset godina, upravo zahvaljujući zauzimanju i trudu brojnih stručnjaka, a stekao je ugled u evropskim znanstvenim krugovima čim su izašli prvi svesci.

Danas su sva ta izdanja dragocjeni prilozi za poznavanje političkih, kulturnih, privrednih i društvenih prilika i zbivanja u gradu Splitu, to više što je Arhiv splitske općine 19. stoljeća izgorio u ratnom vihoru. Listajući stranice tih novina pred nama se otkriva Split prije stotinjak godina sa svim svojim događanjima — radosnim i tužnim, bogatim i siromašnim, velikim i malim. S radošću ćemo otkrivati izgradnju i uređenje grada, pokladne i plesne priredbe, rad raznih društava, zaštitu spomenika, kazališne predstave, koncerte, književne priloge, prikaze knjiga, zamisliti se nad političkim polemikama i svađama, sa sjetom nailaziti na nekrologe o pojedinim ličnostima i našim pretcima, te pratiti etnologiju, suvremenu književnost, prijevode književnih djela, veće prikaze knjiga, novele i pojedine pjesme. Tako u prvim brojevima izlazi prilog o Zrinjskom i Frankopan, zatim esej Srećka Nadinića o konte Radošu Michieli–Vitturiju, Anton Šimonić objavljuje dvije nepoznate pjesme hvarskog biskupa Ivana Skakoća i piše o važnosti pučkih pravnih običaja, tiskaju se pjesme domaćih pjesnika Vicka Mihaljevića, Jure Kapića, Špira Vujatovića i drugih, Natko Nodilo piše o narodnim običajima u Dalmaciji vezanim uz praznik Božića, Janko Marjanović o Poljicima, Jure Kapić o običajima o Čistoj srijedi, fra Ivan Despot o životu i djelu Andrije Kačića Miošića, te više prijevoda s njemačkog i talijanskog jezika, ali i djela hrvatskih pjesnika prevedenih na talijanski jezik.

U Splitu je tijekom 19. stoljeća djelovalo više manjih tiskara u kojima je uz raznovrsne knjige i brošure godine 1873. objavljena »Bijedna Mara« Luke Botića,⁷ niz prigodnih domoljubnih pjesama, književne kritike pod naslovom »Malo zrnja«

godine 1885. fra Ivana Despota, »Vinac pisamah mirisa dalmatinskog, hervatskog i slovinskog savio pop Mate Ivičević«, Split 1864,⁸ zatim »Marjanska vila ili svirka narodnih pjesama skupljenih u Spljetu po Dujmu Srećku Karamanu«, Split 1899. Tu su još radovi arheologa Franje Lanze, don Frane Bulića, Miroslava Alačevića, Jakova Čudine, Bare Poparića i Marka Marulića na latinskom jeziku.⁹ Najjači pečat u splitskom izdavaštvu ostavio je Vid Morpurgo, poznati knjižar izdavač, kulturni i javni radnik. Godine 1860. on je dobio suglasnost za otvaranje prve knjižare u kojoj su se mogla nabaviti sva relevantna djela značajna za hrvatsku povijest i književnost, i jedan je od osnivača »Narodnog lista« u Zadru i časopisu »Annuario dalmatico«, što je još uvijek koristan priručnik za dalmatinsku bibliografiju.¹⁰ U tom časopisu objavio je prilog Lovro Monti pod naslovom »O zadaći novinstva u Dalmaciji« kojim ukazuje na potrebu i vrijednost pisane riječi za ostvarivanje prava hrvatskog naroda u preporodnoj borbi na tlu Dalmacije.

Godine 1884. s velikim žarom dočekan je u Splitu tada već svjetski poznati hrvatski slikar Vlaho Bukovac, koji će se u gradu zadržati s manjim prekidima oko četrnaest mjeseci. Bukovčev boravak i djelovanje u Splitu potanko su pratile ne samo hrvatske već i talijanske novine, ali Bukovac se kretao uglavnom među poznatim splitskim intelektualcima i u krugu članova »Slavjanskog napredka«. U nešto više od godinu dana naslikao je stotinjak portreta splitskih građana i drugih slika raznog sadržaja i potom godine 1885. priredio izložbu. Za splitsku kulturnu povijest taj događaj ima poseban značaj, jer je to prva likovna izložba priređena u toj sredini. Splitski pisac raznih prigodnica i zbirke pjesama »Pregršt šušnja«, splitski gradonačelnik dr. Vicko Mihaljević, napisao je prigodnicu u Bukovčevu čast i objavio je na posebnim plakatima izlijepljenim na vidljivim mjestima u gradu.¹¹ Znakovito je da je istraživanjem slikarevog opusa ustanovljeno da slike nastale u Splitu pripadaju dijelu njegovih ponajboljih ostvarenja. Međutim, u zadnjem desetljeću stoljeća pojavit će se slikari Emanuel Vidović i dominikanac Vinko Draganja, te kipar Ivan Rendić, čija će djela obilježiti jedno značajno vrijeme stvaranja suvremene likovne umjetnosti u Dalmaciji, a njihova djela izaći će iz male provincijske sredine i zauzeti dolično mjesto unutar hrvatskog likovnog stvaralaštva tog vremena.

Zanimanje Splitskana za kazalište u drugoj polovici 19. stoljeća sve više je raslo, pa se u više navrata pokušavalo riješiti i pitanje kazališne zgrade, ali stalne trzavice između talijanaša i narodnjaka teško su to mogle privesti kraju. Već spomenuto

Bajamontijevo kazalište nije moglo zadovoljiti sve više narodnjački osviješćenu publiku, pa su u »Slavjanskom napredku« nastojali barem nekako nadoknaditi potrebu za scenskim događanjima. Tih godina u prostorijama »Napredka« dogodio se i prvi susret sa zagrebačkim glumcima Adamom Mandrovićem i Andrijom Fijanom. Tom prilikom čitali su odlomke i »Kohana i Vlaste« Franje Markovića, veliki prizor iz drugog čina »Kralja Leara«, Hamletovu kletvu po sastavu Splitsanina Josipa Ljubića i jednu šaljivu francusku komediju u Fijanovom prijevodu i adaptaciji. Tih godina u Splitu su još gostovali zagrebački glumci Petar Brani i Žiga Varjačić, koji su čitali stihove tada poznatih hrvatskih književnika.¹² No u »Napredku« je djelovala domaća »Diletantska družina«. Tim zanesenjacija manjkalo je hrvatskih tekstova, pa su se uglavnom bavili recitiranjem pjesama hrvatskih pjesnika. Ali i neki manje poznati domaći pisci pokušavali su napisati dramske tekstove, primjerice Juraj Šilović, ravnatelj Klasične gimnazije, napisao je dramu »Danica«, sačuvanu samo u rukopisu,¹³ Josip Ljubić dramu »Posljednji kralj« i Jure Kapić »Petra Svačića«. U svoj svojoj naivi zanimljivi je splitski igrokaz u dva čina bez naslova i nepoznata autora, koji ocrta prilike u Splitu druge polovice 19. stoljeća u borbi između narodnjaka i autonomaša, svakako sa sretnim završetkom. Splitska amaterska družina igrala je upravo te predstave, a posebno su im bili bliski tekstovi Augusta Šenoa i Petra Preradovića.¹⁴

Nakon pobjede Narodne stranke, jedan od zadataka nove općine bio je sagraditi kazališnu kuću, za koju je među građanstvom vladalo veliko zanimanje. No trebalo je proći više od deset godina do završetka nove zgrade što će se svečano otvoriti godine 1893. gostovanjem »Hrvatskog dramatičnog društva«.¹⁵

Koliko je značajnu ulogu osamdesetih godina 19. stoljeća odigrao »Slavjanski ili Slovinski napredak« u okupljanju svih društvenih slojeva u gradu, slikovito opisuje nepoznati novinar u zadarskom »Narodnom listu«: »Plemić rukuje se sa seljakom, a građanski sin milo upire oči u rumeno lišće nježne Varoškinje« ili »Spljetom je zavladala misao narodna, koja je orijaški prodrila do najnižih slojeva, zabanila u kući varošana i plemića. Mnoga gospođica, što se dosad stidila našli govoriti, sad ih petnih žila, stavila se, da ga nauči i s njime se ponosi, da njim pjeva i govori.«

Među Splitsanima vladalo je veliko zanimanje za glazbu, posebno operu koja se jedino mogla slušati između šezdesetih i osamdesetih godina u Bajamontijevo kazalištu. No narodnjaci su pokušali u međuvremenu utemeljiti neka svoja društva

u kojima bi se njegovalo domaće glazbeno stvaralaštvo. Tako je primjerice godine 1879. u Narodnoj čitaonici upriličen koncert violinista Franje Krežme i sestre mu Anke. Neki manje ili više poznati glazbenici, čija imena nisu uvijek ni bila zabilježena na koncertima, oduševljavali su Splićane budnicama, domoljubnim pjesmama skladanim na stihove hrvatskih pjesnika, te prilagodbama narodnih pjesama na glazbalima ili za zborna pjevanja. Posebno su Splićani cijenili podoknice, što su se u raznim prigodama pjevale prvacima Narodne stranke, ali i djevojkama. U glazbenom životu posebnu ulogu odigralo je nekoliko glazbenih društava. Potreba za glazbenom kulturom i obrazovanjem na jednoj višoj razini potakla je jedan krug Splićana da godine 1880. osnuju Filharmonijsko društvo ali i da se pobrinu o učiteljima glazbe radi poučavanja mladeži, kako bi obučili vlastite dobre glazbenike. Godine 1884. osnovano pjevačko društvo »Zvonimir« ostavit će najdublji pečat u splitskom glazbenom životu i odgojiti generacije glazbenika, ali i omogućiti školovanim glazbenicima i skladateljima na poznatim europskim akademijama da svoje stručno znanje primijene najprije u vlastitoj sredini.¹⁶

U tom zanosu dolazi i do zanimanja za narodne pjesme, pa se one više puta pojavljuju u raznim tiskovinama, kao što je primjerice spomenuta »Marjanska vila«, a u splitskoj Sveučilišnoj knjižnici čuva se rukopisna zbirka narodnih pjesama otoka Hvara koju je prikupio Luka Bernaldi Lučić.¹⁷ Jedan od istaknutijih sakupljača narodnih pjesama narodnog pjesništva bio je Bračanin Mate Ostojić,¹⁸ njegov brat Ante bio je suradnik velikog Akademijinog rječnika, a sva četiri brata Ostojića ogleдали su se pjesništvu zadnjih desetljeća 19. stoljeća ističući posebno domoljublje. Njihov književni rad još nije valoriziran, iako oni u kulturnoj povijesti otoka Brača, ali i Dalmacije zauzimaju određene mjesto.¹⁹

Splitske srednje škole također su pridonosile kulturnoj klimi u gradu svojim vrijednim književnicima²⁰ i nastavnicima, među kojima su se našli: Natko Nodilo, Milan Rešetar, Josip Barač, Ante Petravić, Vinko Lozovina, Frane Bulić, Juraj Svilović, Eugen Kumičić,²¹ Tomo Matić, Ante Ostojić, Milan Begović, Dinko Šimunović i drugi. Iako neki od njih nisu ostavili svojim djelom dubljih tragova u Splitu, ipak je njihova osobnost zacijelo utjecala na generacije učenika, ali i na opće kulturne prilike u gradu. Godišnja izvješća Klasične gimnazije i Realke objavljivala su priloge iz raznih struka iz pera njihovih profesora, jer se više njih bavilo pisanjem povijesnih tekstova, prijevoda s grčkog i latinskog jezika, filozofijskih studija i slično.²²

Posljednjih dvadesetak godina 19. stoljeća ne samo u Splitu već i u široj okolici pojavljuju se razni književni pokušaji, što bi jednom trebalo istražiti, jer iako to nije neko značajnije stvaralaštvo, ipak je obilježilo za hrvatski jezik značajno vrijeme, pa u kontekstu kulturne povijesti jedne zatvorene sredine ima zaslužen mjesto.²³

Zadnje godine 19. i osvit novog stoljeća otkrit će pomalo sasvim drugu sliku grada, jer Split postaje svakim danom sve veći, povezuje se novim komunikacijama, doseljavaju novi ljudi, vraćaju se domaći sveučilištarci, šire se saznanja preko sve više knjiga i časopisa. Sve to stvara novo kulturno ozračje, što će grad pripremiti za novo stoljeće.

BILJEŠKE

¹ N. Bezić-Božanić: Stanovništvo Splita u vrijeme borbe za Narodni preporod. U zborniku: Hrvatski narodni preporod u Splitu, str. 133-174, Split 1984.

² 290 godina Klasične gimnazije u Splitu 1700-1990. Split 1990.

³ A. K. Matas: Glas hrvatsko-slovenski u Dalmaciji. Zagreb 1960. »Da je kazališni jezik isključivo talijanski to je istina; ali tim se pravi rodoljub ne bi smio hvastati, nego pače stiditi se te iz petnih žila nastojati da se na tim kazališnim ustupi mjesto i hrvatskom-slovenskom jeziku i da kazališta budu sriedstva izobraženoga puka dalmatinskoga, a ne sriedstva živinske naslade za ćudoredno iskvarene talijanaše.«

⁴ N. Bezić-Božanić: Novinske vijesti o scenskim priredbama u Splitu (1884.1918). Dani Hvarskog kazališta VII, str. 398, Split 1980.

⁵ I. Perić: Pojava splitskog »Naroda« i pitanje očuvanja jedinstva dalmatinske Narodne stranke. U zborniku: Hrvatski narodni preporod u Splitu, str. 117-132, Split 1984.

⁶ List biskupije od godine 1878, Nada, list za zabavu i pouku izlazi dva puta mjesečno, tiskara Zanoni 1883. — H. Morović: Građa za bibliografiju splitske periodike. Novine 1875-1941. Izdanje Naučne biblioteke, str. 10, 11, Split 1968.

⁷ Biedna Mara. Tiskara Ivan Krstitelj Sorgetti u Spljetu 1873. — J. Barač: Spomenica tridesetogodišnjice smrti Luke Botića Splječanina, Split 1893.

⁸ Vinac pisamah mirisa dalmatinskog, hrvatskog i slovenskog savio pop Mate Ivičević. Tiskom Piperatovih Spljet 1864. — Mato Ivičević (r. 1825. Drvenik) bio je godine 1868. profesor hrvatskog jezika na splitskog Realci.

⁹ Tiskarska i izdavačka djelatnost u Splitu 1812.-1918. Sveučilišna knjižnica, Split 1992.

¹⁰ D. Kečkemet: Vid Morpurgo i narodni preporod u Splitu. Izdanje Muzeja grada Splita, sv. 6, Split 1963.

¹¹ N. Bezić-Božanić: Prva likovna izložba u Splitu. Kulturna baština, sv. 30, Split 1999.

¹² Dramatično čitanje (Nastup A. Mandrovića i A. Fijana). Narod, 15. IV 1888, br. 27. — Deklamatorska večer G. Petra Brania. Narod 23. VI 1891, br. 50; Jedinstvo 14. VIII 1894.

¹³ U Sveučilišnoj knjižnici čuva se više rukopisa s povijesnim temama i književnih tekstova, primjerice »Danica«, drama prof. Luke Svilovića u pet činova iz sredine 19. stoljeća, pjesme Josipa Čobrnića, pisma Eugena Kumičića, Mihovila Pavlinovića, Jurja Carića, Mate Ostojića i drugih.

¹⁴ Splitski igrokaz iz XIX. stoljeća. Split 1993.

¹⁵ T. Maštrović: Gostovanje zagrebačkog »Dramatičkog društva Narodnog zemaljskog kazališta« u Splitu 1893. godine. U zborniku: Hrvatski narodni preporod u Splitu, str. 357-372, Split 1984.

¹⁶ M. Škunca: Glazbeni život Splita od 1860. do 1918. Split 1991.

¹⁷ Marjanska vila ili zbirka narodnih pjesama skupljenih u Spljetu po Dujmu Srećku Karamanu. Tiskara Dragutina Russo, 1899. — Rukopis Luke Bervaldija Lučića objavljen je u knjizi: O. Delorko: Narodne pjesme otoka Hvara. Split 1976.

¹⁸ O. Delorko: Narodne pjesme otoka Brača. Brački zbornik 11, str. 161-234, Supetar 1975.

¹⁹ N. Bezić-Božanić: Hrvatski sastanak u Selcima 1883. godine. Mogućnosti 11/12, str. 168-178, Split 1993. U tom radu prikupljeni su svi poznati podaci o djelovanju braće Ostojić.

²⁰ Splitska Klasična gimnazija imala je izuzetno vrijednu knjižnicu. I. Šegvić-Belamarić — J. Belamarić: Stare i rijetke knjige iz knjižnice Klasične gimnazije u Splitu. Split 1995.

²¹ Kumičić je kao suplent predavao u školskoj godini 1873/4. hrvatski jezik i filozofiju, pa je godine 1876. napisao priču iz splitskog života »Slučaj« (Sušak 1879).

²² Primjerice nekoliko radova iz Programa Klasične gimnazije od godine 1880. na hrvatskom i talijanskom jeziku. 1885/6. i 1885/6. Rimski natpisi iz splitskog Arheološkog muzeja od don Frane Bulića, 1885/6. M. R.: Ime grada Splita. — 1881/2. M. S. Milković: Studio sopra la poesia pastorale degli antichi. — 1883/4. B. Mitrović: Il Commercio medioevale dell'Italia col Levante. — 1900/1. M. Granić: O problemu slobodne volje. I Pivčević: Učiteljske knjižnice. — 1904/5. M. Ković: Treća i najstarija glagolska služba sv. Ćirila i Metodija. Ovo su tek neki od priloga, koje bi trebalo jednom raščlaniti i dati im mjesto što im pripada u vremenu kad su napisani.

²³ Ante Kuzmanić: Poslanica Dalmatincima u Splitu. — Antun Matas: Šilo za ognjilo. Odgovor na govor dra Bajamonta izrečen dne 23. prosinca 1860. u Viću municipia spl. — Uspomeni dana 6. svibnja 1883. kad je društvo »Slavjanski napredak« u Splitu slavilo posvetu svojega barjaka. Brzotiskom A. Zannonia Spljet 1883. — N. Miličević: Povjestne crtice o pustinji Blaca (Eremo Blazza) na otoku Braču. Prva tiskara na Blacima 1897. — Nekoliko rieči o uredbi Kazališnog društva za Dalmaciju u Spljetu. Promicateljski odbor HKD 1899. — Gajo Bulat: Jezično pitanje u kraljevini Dalmaciji. Split 1900. To je tek nekoliko važnijih priloga tiskanih u Splitu tog vremena.